

Adviesraad voor het
Wetenschaps- en Technologiebeleid

Dr.ir. J.M.M. Ritzen
Ministerie van OCenW
Postbus 25000
2700 LZ ZOETERMEER

Geachte heer Ritzen,

Naar aanleiding van uw brief van 13 januari jl. over uw voorgenomen bezoek aan Zuid-Afrika, zou ik gaarne het volgende onder uw aandacht brengen.

Zoals u bekend is staat het onderwerp *Kennisrelatie met Zuid- Afrika* op het werkprogramma van de AWT voor 1999. De Raad heeft op dit moment dan ook nog niet plenair aandacht besteed aan dit adviesonderwerp. Een afgewogen oordeel over zinvolheid en mogelijkheden van een kennisrelatie met Zuid-Afrika kan ik u daarom nu niet geven. Dat in algemene zin een stevigere kennisrelatie met Zuid-Afrika wenselijk is, is voor ons evident. Een bezoek van uw kant aan dit land kan ons inziens hiertoe een bijdrage leveren. Ik breng dan ook gaarne enkele punten onder uw aandacht in de hoop dat ze bijdragen aan een succesvol bezoek en een zinvol vervolg.

Van onze kant is een korte inventarisatie gemaakt van de feitelijke en voorgenomen contacten van enkele organisaties in wetenschapslaan die in het OCenW-aandachtsgebied liggen, te weten HBO-Raad, KNAW, NWO, TNO en VSNU, met Zuid-Afrika. Opvallend is dat op het werkniveau redelijk wat contacten zijn met Zuid-Afrika. Zo laat de inventarisatie van het NUFFIC zien dat vele (medewerkers van) universiteiten en hogescholen hun eigen relaties hebben met Zuid- Afrika en bij TNO blijkt dat ettelijke TNO-instituten een, zij het beperkte maar wel in intensiteit toenemende, relatie met Zuid-Afrika opbouwen. Genoemde organisaties hebben op centraal niveau echter nog geen duidelijke beleidslijn voor hun relaties met Zuid-Afrika. Dit is ook begrijpelijk vanuit de gedachte dat eerst op werkniveau moet blijken dat er voldoende mogelijkheden en aanrijpingspunten zijn. De keerzijde is dat er wellicht minder samenhang en dynamiek in de relaties is dan mogelijk is.

Samenhang

Het is uitstekend dat onze onderzoekers hun contacten hebben met hun collega's over de gehele wereld. Daar hoeft in de relaties met een specifiek land in principe geen samenhang in te zitten. De wetenschappelijke ontwikkelingen gaan hun eigen weg en onderzoekers moeten hun eigen internationale contacten zoeken. De beleidsinstanties hebben hier m.n. een faciliterende rol. Nu Zuid- Afrika weer in de internationale wetenschappelijke gemeenschap is opgenomen, moeten in principe de wetenschappelijke contacten via de reguliere kanalen hun weg vinden. Gegeven de periode van isolatie van Zuid-Afrika op wetenschappelijk gebied, zijn de wetenschappelijke contacten minder omvangrijk dan op grond van het potentieel van Zuid-Afrika mogelijk is. Een tijdelijke extra stimulering gericht op het stimuleren van wetenschappelijke contacten met Zuid-Afrika zijn vanuit dit oogpunt dan ook zeker te rechtvaardigen.

Als vanuit overwegingen zoals bovenstaand van (semi-)overheidszijde voor een extra stimulering van wetenschappelijke contacten tussen Nederland en Zuid-Afrika wordt gekozen, dan meen ik dat het van belang is een samenhang in de verschillende beleidsinitiatieven aan te brengen. Ik constateer dat vanuit verschillende kanten initiatieven worden genomen, zoals van de zijde van Ontwikkelingssamenwerking (Sanpad-programma), NWO (een voorstel voor een stimuleringsprogramma op een aantal wetenschappelijke gebieden), TNO (verschillende projecten m.n. op het gebied van voeding en gezondheid), LNV (landbouwkundig onderzoek) en EZ (technologisch samenwerkings-programma), zonder dat van enige samenhang sprake lijkt te zijn. Ik meen dat de inspanningen meer effect kunnen sorteren als een en ander beter op elkaar wordt afgestemd. OCenW zou hier een coördinerende en stimulerende rol in kunnen spelen. Dit vereist uiteraard dat OCenW ook zelf een financiële commitment doet.

In het AWT-advies over de kennisrelatie met Zuidoost-Azië heeft de Raad ervoor gepleit om de stimulering van de wetenschappelijke samenwerking te richten op die gebieden waar de economische relaties zich bevinden c.q. ontwikkelen. Op die wijze kunnen de wetenschappelijke en economische relaties elkaar versterken en kan een eigen dynamiek ontstaan. Ik meen dat dezelfde filosofie ook toegepast kan worden voor onze relaties met Zuid-Afrika. Uiteindelijk moet het van overheidszijde gaan om een tijdelijke extra stimulering en zullen de relaties zich moeten kunnen continueren uit de reguliere middelen van (semi-)overheid en/of bedrijfsleven. Dit kan alleen als alle partijen er voordeel bij hebben, zowel in Zuid-Afrika als in Nederland. Vanuit dat oogpunt acht ik de criteria die CSHOB heeft aangegeven voor samenwerking met Zuid-Afrika onvolledig zijn. Afgaande op het beknopt verslag van de Startbijeenkomen Zuid-Afrika op 6 oktober jl., stelt het CSHOB dat de samenwerking ontwikkelingsgericht moet zijn, dat ze gebaseerd moet zijn op een Nederlandse sterkte en moet voldoen aan een Zuid- Afrikaanse vraag. Dit acht ik onvoldoende. Een criterium moet mijns inziens ook zijn dat Nederland c.q. Nederlandse organisaties er belang bij hebben, anders blijft het een kunstmatige relatie. Het is om die reden dat ik bepleit de stimulering te koppelen aan gebieden waar economische relaties zich (gaan) ontwikkelen. Dit geeft dan een reële kans dat de relaties een eigen dynamiek gaan ontwikkelen en zich op den duur uit de reguliere middelen kunnen bedruipen. Ik bepleit dan ook een betrokkenheid van de Nederlandse bedrijven die in Zuid-Afrika actief zijn, bij de keuze van de gebieden en de stimulering van wetenschappelijke samenwerking. Veel van deze bedrijven zijn gebaat bij een goede onderzoekeninfrastructuur in Zuid- Afrika ten behoeve van hun economische activiteiten daar; gelet op het profiel van het Nederlandse bedrijfsleven dat in Zuid-Afrika actief is zal het m.n. gaan om (lokaal) onderzoek op het gebied van milieu, voedingsmiddelen, infrastructuur en dergelijke. Samenwerking met Nederland kan de lokale onderzoekeninfrastructuur op genoemde gebieden versterken en zodoende ook een stimulans zijn voor verdere investeringen van Nederlandse bedrijven in Zuid-Afrika.

Dynamiek

De ervaring leert dat samenwerken in eerste instantie geld kost; het is een investering die algemeen gesproken op termijn pas zijn vruchten afwerpt. Een extra financiële stimulans kan dan een dynamiek in het proces aanbrengen die zonder zo'n (tijdelijke) stimulans moeilijk te bereiken is. Bovengenoemde inventarisatie toont ook aan dat er vaak wel plannen zijn tot (verdere) samenwerking, maar dat die vaak onvoldoende impuls krijgen vanwege gebrek aan aandacht van de top en van middelen om in die samenwerking te investeren. Ik pleit dan ook voor het opzetten van een Bi-Nationale Commissie Wetenschap en Technologie, die als paraplu kan fungeren van de verschillende stimuleringsacties. Zo'n commissie, met mensen uit de top van de betrokken departementen en van de werkgeversorganisaties uit beide landen, moet dan regelmatig, zeg 1x per jaar, bij elkaar komen om de voortgang van de verschillende projecten te bespreken. Zo'n constructie is een stimulans voor het werkniveau (ieder jaar wordt de voortgang op hoog niveau besproken) en stimuleert de onderlinge samenwerking en afstemming.

Het bovenstaande samenvattend, meen ik dat er een taak voor de overheid ligt om een tijdelijke financiële impuls te geven aan de samenwerking op wetenschappelijk en technologisch gebied tussen Nederland en Zuid-Afrika; door de jarenlange isolatie van Zuid- Afrika is een inhaalslag via een tijdelijke stimulering zeker gerechtvaardigd. Ik pleit ervoor deze (tijdelijke) stimuleringsmaatregelen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. Om effectief te zijn is een focus in de stimulering gewenst. Ik pleit ervoor om de wetenschappelijke en technologische stimulering met name te richten op die gebieden waarop economische relaties tussen beide landen bestaan c.q. zich ontwikkelen. Dit levert voor beide landen een voordeel op, wat essentieel is om de relaties een eigen dynamiek te geven die zichzelf op den duur ook financieel kan bedruipen. Als organisatorische vormgeving pleit ik voor een Bi- nationale Commissie voor Wetenschap en Technologie. Zo'n commissie op hoog niveau is een stimulans voor de voortgang in de programma's en stimuleert onderlinge afstemming en samenwerking.

In de hoop u met deze opmerkingen van dienst te zijn geweest,

Dr.ir. Harry L. Beckers
voorzitter